

Akce „Isolace“

Snaha Státní bezpečnosti omezit návštěvnost zastupitelských úřadů kapitalistických států

MILAN BÁRTA

Akce Isolace byla vedena československou Bezpečností na konci 40. a začátkem 50. let 20. století s cílem omezit návštěvnost zastupitelských úřadů kapitalistických států. Potvrzuje, že komunistická Bezpečnost neváhala vědomě užívat nezákonných metod, jestliže slibovaly dosažení cíle.

Po roce 1948 se vztahy mezi Východem a Západem rychle zhoršovaly. Stupňující se napětí silně ovlivňovalo také vnitropolitické poměry v Československu. První kroky k izolaci od západního světa učinilo komunistické vedení už v průběhu únorového převratu, když 24. února 1948 – tedy ještě den předtím, než prezident Edvard Beneš přijal demisi ministrů nekomunistických stran a jmenoval novou vládu v čele s Klementem Gottwaldem – ministr informací Václav Kopecký z pověření předsednictva ÚV KSČ zastavil dovoz „reakčního“ (tj. západního) zahraničního tisku.¹

Následovalo rychlé oslabování nebo přímo zmrazování diplomatických styků se západoevropskými státy

a USA. Diplomaty, novináře a vůbec všechny občany kapitalistických států působící v Československu považovali vedoucí funkcionáři Bezpečnosti a zpravodajství za možné vyzvědače, zastupitelské úřady a kulturní instituce potom za hnízda špionů. Vyvrcholením těchto aktivit komunistické Bezpečnosti bylo zatažení cizích občanů, dokonce i diplomatů do některého z vykonstruovaných politických procesů.² Méně viditelná byla postupná a cílevědomá likvidace zahraničních kulturních institucí a tiskových agentur a vynucený odchod západních novinářů z ČSR.³

Pracovní vodítka Státní bezpečnosti (StB) z října 1948 uvádějí, že západní zastupitelské úřady, které do února dostávaly nejcennější informace od dnes

již odstraněných vedoucích činitelů ve správě státu a hospodářství a které především tyto činitele instruovaly pro své účely, nyní usilují o to, aby opět pronikly do těchto kruhů [...] a aby na svou stranu získaly další osoby, od kterých si slibují buď důležité informace[,] nebo jakoukoliv činnost[,] která by – ať již na politickém neb hospodářském poli – byla nápomocna snahám Západu [...] nestačí se soustředit na agenty CIC, nýbrž jest třeba věnovati daleko vyšší pozornost všem cizincům a všem osobám, které přicházejí v úvahu jako residentí záp. služeb a jejichž úkolem jest navazovati co nejvíce styků, získávati co nejvíce zpráv a ovlivňovati ve smyslu politiky Západu co nejvíce důležitých veřejných činitelů.⁴ Pozornost měla být zatím zaměřena na „nejnápadněj-

- 1 Následovaly další kroky, v jejichž důsledku volný prodej zahraničního tisku zcela zanikl a dovoz se snížil na minimální počet výtisků, které byly určeny pouze pro nezbytné potřeby úřadů. Více KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan: *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, sv. 22, Praha 1994.
- 2 Největší rozruch v zahraničí způsobil proces proti čtyřem zaměstnancům pražské pobočky americké tiskové kanceláře Associated Press (AP) v čele s Williamem Oatisem, probíhající ve dnech 2. – 4. 7. 1951. Blíže KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*. Mladá fronta, Praha 1993, s. 318–322, MICHÁLEK, Slavomír: *Prípád Oatis: československý komunistický režim verzus dopisovateľ Associated Press*. Ústav pamäti národa, Bratislava 2005.
- 3 Např. při likvidaci pražské pobočky knihkupectví Jugoslávská kniha sem byly nejprve tajně podstrčeny čs. bezpečností protistátní tiskoviny, které byly při následné prohlídce oficiálně „nalezeny“.
- 4 *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), f. Velitelství StB 1945–1953 (dále jen f. 310) 310-35-1, Pracovní vodítka pro pracovníky OZ na měsíc říjen 1948, 1. 10. 1948.

ší“ z nich a mělo se zjistit, zda jejich styky *nemají povahu podezřelou*.⁵

Podobně i nad československými občany, kteří se s cizinci stýkali, viselo stále podezření ze špionáže a vlastizrady. Ve stejné situaci byli také ti, kteří někdy žili na Západě nebo tam měli příbuzné, známé či přátele. V pracovních směrnicích centrály Státní bezpečnosti stály na předních místech operativního zájmu styky čs. občanů se zahraničím. StB se snažila o maximální kontrolu a omezování styků občanů s kapitalistickou cizinou, ať již šlo o kontakty písemné či osobní, včetně návštěv zastupitelských úřadů. Byl omezen dovoz západního tisku a publikací (zasílané tiskoviny považované za nevhodné byly zabavovány), zakázán byl jejich prodej občanům, kontrolovala se a cenzurovala korespondence (včetně korespondence diplomatické) apod.⁶ Ministerstvo vnitra z podnětu Státní bezpečnosti zostrilo dosavadní vizovou praxi a o povolení cest do zahraničí rozhodovala zvláštní komise ÚV KSČ.

V prosinci 1948 již pracovní vodítka přikazují *zaměřit svůj boj proti mezinárodním stykům naší buržoasie [...] abychom styky poražené buržoasie se zahraniční reakcí pokud možno co nejdříve roztušili, ztížili a kontrolovali, provedeme tento měsíc přípravy na akci*. Tato akce není pojmenována, z popisovaného vyplývá, že se s největší pravděpodobností jednalo o zárodek operace známé v bu-

doucnu jako Isolace. Akce se nejprve rozeběhla v Praze a *po získání nutných zkušeností* měla být v lednu 1949 rozšířena i do dalších krajů.⁷ Krajská velitelství StB měla vypracovat seznamy československých občanů udržujících styky s cizinci, zejména se mělo jednat o osoby *z měšťácké třídy [...] známé jako odpůrci lidově demokratického režimu* (měli se samozřejmě rozlišovat cizinci ze SSSR a lidovědemokratických států od cizinců z kapitalistických států – pozn. aut.). Rozlišovaly se i různé druhy styků – obchodní, úřední, příbuzenské a společenské/milostné (těm bylo nutno věnovat zvláště „upřenou pozornost“). Do seznamů měli být zařazeni i občané udržující nad obvyklou míru písemné styky s cizinou. Přitom měla být sledována tendence *snížit pokud možno počet cizinců u nás, avšak tak, aby nebyly ohroženy hospodářské zájmy republiky*.⁸

Také v pracovních vodítkách Bezpečnosti na rok 1949 stála na prvním místě aktivita cizinců, institucí západních států a jejich styky s československými občany (u podezřelých z řad občanů se měla pozornost zaměřit na vlastnosti považované StB za „zajímavé“ – vedle zjištěnosti a pochybných sklonů tu najdeme i nadprůměrnou inteligenci atd.).⁹ Konkrétně pak v lednu 1949 pracovní vodítka nařizovala podchytit cizí státní příslušníky, cesty diplomatických vozů a občany, kteří se stýkají s cizinci z kapitalistických států, v březnu sle-

dovat učitele cizích jazyků ze západní Evropy a italské dělníky, v dubnu potom přerušit styky čs. občanů s cizinci z kapitalistických států a zahájit akci Isolace.

Jak bylo výše uvedeno, stála za vznikem akce Isolace¹⁰ (někdy také označované jako akce I) snaha po omezení kontaktů čs. občanů s diplomatickými zástupci kapitalistických států působícími na našem území. Pod záminkou „ochrany“ zastupitelských úřadů byli sledováni občané, kteří je navštěvovali.

Přesně celou akci charakterizoval jeden z bývalých příslušníků Bezpečnosti. Vzpomínal, že jejím cílem byla *isolace všech ambasád mimo SSSR a lidově demokratických států. Ani zde nebylo rozlišováno, všichni byli pro nás jedno – imperialisté, západní kapitalisté a rozdíl mezi nimi a fašisty se vlastně nedělal žádný. Vůdčí myšlenkou se zde stalo, aby cizí zastupitelské úřady neměly pokud možno vůbec žádné styky[,] a když, tak výhradně s našimi agenty [...] každý návštěvník [...] byl zjišťován a předvoláván k výslechům [...] v řadě případů pak tento styk vedl k tomu, že různé osoby byly rozpracovány[,] a to jak s cílem získat je pro spolupráci, nebo na nich pracovat jako na objektu*.¹¹

Akce Isolace začala s ambiciózními plány a nadějami. Centrum mělo být samozřejmě v Praze, kde sídlily zastupitelské úřady. Krajské úřadovny Bezpečnosti měly potom dle zasílaných záznamů o návštěvnících ambasád, spadajících do jejich územ-

5 Tamtéž.

6 V červnu 1950 již byla sledována a kontrolována korespondence téměř všech západních ambasád v ČSR. Byla dokonce založena kartotéka adresátů a odesílatelů dopisů do zahraničí, o níž se uvažovalo, že bude *využita k operativním účelům StB*. ABS, f. 310-2-8, Vyjádření k měsíčnímu výkazu korespondence zachycené v měsíci červnu 1950.

7 ABS, f. 310-35-1, Pracovní vodítka pro pracovníky OZ na měsíc prosinec 1948, 30. 11. 1948.

8 Tamtéž.

9 ABS, f. 310-35-1, Pracovní vodítka pro pracovníky OZ na měsíc říjen 1948, 1. 10. 1948.

10 Snaha o rekonstrukci akce Isolace je velmi ztížena nedostatkem archivního materiálu, který se dochoval v minimálním množství a navíc značně torzovitě, např. z dokumentů z proveniencí krajských zpráv k akci Isolace se nepodařilo dohledat žádný. Většina použitých materiálů pochází z fondu Velitelství StB 1948–1953 (fond 310), mnoho údajů se také podařilo získat z tzv. Historického fondu (fond H), konkrétně svazků H-785-3 a H-785-4 vzniklých při přešetřování nezákonností StB na počátku 60. let 20. století.

11 ABS, f. Historický fond (dále jen f. H) H-785-4, Záznam o provedeném pohovoru s mjr. Michele Milanem ze dne 4. ledna 1963.

DIKOBRAZ

ČÍSLO 22 • ROČNÍK VI • 30. KVĚTNA 1950 • CENA 3 KčS

KRACH IMPERIALISTICKÝCH KOMEDIANTŮ.

Karel Peřil

Foto: DIKOBRAZ/ANM

ních pravomocí, vést jejich evidenci a pokračovat v dalším „rozpracování“. Krajská velitelství sklídila již v květnu 1949 kritiku za nedostatečný rozběh akce Isolace a příští měsíc už se uváděl úspěch v Praze, kde znatelně poklesla návštěvnost západních zastupitelských úřadů. V červnu potom přišel opakovaný příkaz rozvinout akci též mimo Prahu (s tím ovšem byly potíže po celou dobu trvání operace, která se také nakonec přes snahu vedení StB omezila prakticky jen na hlavní město), v červenci pracovní vodítka nařizovala agenturně obsadit cizí instituce, Československo-britskou společnost, letní školu angličtiny, Rotary club, Švédský klub, Dánský červený kříž, Svaz Čechů z Volyně, antifašistické spolky, střediska italských dělníků, americký ústav, Institut Ernsta Denise, náboženské centrum mormonů atd.

V září 1950 vyšel z referátu 39 (měl na starosti cizineckou politiku) spadajícího pod I. (kontrarozvědný) sektor Velitelství StB podnět k reorganizaci celé cizinecké agendy. Podle velitele 7. oddělení I. sektoru npor. Kocmana již *nelze dále čekat a nechávat cizineckou agendu ve stávajícím státu nebezpečném stavu*. Tento ná-

vrh, řešící cizineckou politiku a agendu jejím soustředěním v sektoru I., byl po dlouhých diskusích přijat až na jaře roku 1951.¹² Hovořilo se tu např. o nutnosti *vytvořit po linii vlastních objektů I. sektoru V StB (zastupitelské úřady, cizí firmy, tiskové agentury atp.) zvláštní sledovací skupinu, která by byla v nejužším spojení s operativními referáty a byla by dokonale, v poměru k nepříteli, technicky vybavena, o vybudování centrálních cizineckých hotelů,¹³ omezení pohybu nejen členů a zaměstnanců cizích zastupitelských úřadů, ale vůbec všech západních cizinců apod.¹⁴ Podle tohoto návrhu by cizineckou politiku včetně kontroly cizineckých hotelů, akci Isolace a emigranty ze západních zemí mělo na starosti 7. oddělení.¹⁵ Ke splnění těchto náročných úkolů vznášelo přirozeně oddělení požadavky na posílení – nyní deseti desítkami příslušníků posílit o dalších deset a také o osm písáček – dále žádalo pro operativní potřeby o přidělení šesti místností a dvou automobilů.¹⁶*

Rok 1951 byl pro akci Isolace stěžejní. Ukázalo se, že dosavadní způsob vedení akce se neosvědčil, statisticky bylo zjištěno, že počet návštěvníků např. na americkém velvy-

slanectví přes dílčí pozitivní výsledky neklesal. *Osoby, které navštěvují americké velvyslanectví[,] nemohly být z větší části zařazeny do akce I pro neprostý nedostatek orgánů, kteří akci I provádí*. Střežením zastupitelských úřadů kapitalistických států byla pověřena tzv. rota „R“,¹⁷ která díky svému nízkému početnímu stavu mohla kontrolovat pouze zastupitelské úřady států považovaných za nejnebezpečnější protivníky (USA, Velká Británie, Jugoslávie, Francie, Itálie, Rakousko, Belgie, Řecko, Egypta a Turecko). Dostávala ovšem požadavky na rozšíření kontroly na další ambasády (každou přitom vždy střežila skupina po pěti lidech), a tak žádala o posílení početního stavu, mj. i proto, aby bylo možné ustavit desetičlennou skupinu, která by *perlustrovala namátkově a podle poznatků střežících orgánů osoby docházející na kapitalistické zastupitelské úřady a do bytů jejich zaměstnanců*.¹⁸ Tato skupina by prováděla i jejich výslechy a šetření, sloužila by *k izolaci zastupitelských úřadů a bytů zaměstnanců od našich obyvatel, byla by doplňkem střežení zastupitelských úřadů*. Dnes *vzhledem k nedostatku osob provádíme tuto izolaci pouze občas a proto také s nepatrným výsledkem*.

12 ABS, f. 310-7-8, Předložení dílčích návrhů na reorganizaci cizinecké agendy a změny v cizineckých opatřeních, 20. 4. 1951. Obsahovalo např. návrh na zavedení krátkodobých a neprodlužitelných čs. vstupních víz, návrh na zavedení výjezdních víz pro cizince a evidenčních karet cizinců na území ČSR atd.

13 Cizinecké hotely kontroloval referát 34 patřící do 7. oddělení I. sektoru. V té době měl s pouhými dvěma zaměstnanci na starost hotely Alcron v Praze, Moskva v Karlových Varech, Esplanade v Mariánských Lázních, Černá hora v Krkonoších, Carlton v Bratislavě a Hvězdoslav v Tatrách. Jeho úkolem byla nejen kontrola cizinců v hotelech, ale i získávání a obsluha agenturních sítí, nasazování operativní techniky atd. ABS, f. 310-7-8, Návrh na strukturu I. sektoru Velitelství StB, 16. 10. 1951.

14 ABS, f. 310-31-3, Porada velitelů z Velitelství Státní bezpečnosti, bod 6), 22. 1. 1951. Pro lepší kontrolu členů diplomatického sboru se např. doporučovalo použít maďarský model, kde *vyřešili tento problém tak, že povolili okruh 30 km kolem Budapešti, to znamená prakticky uzavřely [!] je do Budapeště a zamezili jim volný pohyb*. Pro koordinaci spolupráce se také navrhuje umístit zástupce ministerstva vnitra na ministerstvo zahraničních věcí.

15 ABS, f. 310-7-8, Návrh na reorganizaci I. sektoru Velitelství StB, 5. 3. 1951. Do kompetence 7. oddělení by se tak dostaly vedle cizinecké politiky i cizinecké hotely, akce Isolace a političtí emigranti ze západních států žijící na území ČSR (jugoslávští, řečtí, španělští a italští političtí emigranti).

16 Tamtéž.

17 Rota „R“ byla vytvořena v r. 1951 v rámci V. sektoru Velitelství StB. Její příslušníci prováděli strážní službu (tzv. trvalý dohled) u kapitalistických zastupitelských úřadů. Více URBÁNEK, Miroslav: Správa sledování Ministerstva vnitra v letech 1948–89 (Stručný nástin organizačního vývoje). In: *Sborník archivu ministerstva vnitra*, č. 3, Praha 2005, s. 173–232.

18 ABS, f. 310-9-3. Stav roty „R“ činil 69 osob (včetně pomocného personálu), žádalo se o posílení o dalších 40 operativních pracovníků.

3

Velitelství 1. sektoru I.		v. j. o. i.	
Jméno a příjmení: <u>KRÁLŮV František</u>		Obč. občanství:	
/a prověřených jménem ze svobodna/		Obč. občanství:	
Datum a místo narození: <u>odborný 1950.</u>		čís. 12/04/12/030	Foto
Místní obyv. <u>Příběžov.</u>		Vzrost: <u>obv. vadit.</u>	
Staví svobodně / a prověřených jménem a		12. března 21.	
smloubní a nálež /.		dne 19.10.1950	
Přidělení: <u>1. s. 1. 1. 1.</u>		Klasifikace: <u>VNII Praha sektor I. ref. 0.</u>	
Politické přesvědčení: <u>byv. nár. soc.</u>		Klasifikace: <u>12/04/12/030-1.</u>	
Vzdělání: <u>mal. buržoazní.</u>		Množ. <u>1. listopadu 1951.</u>	
Zaměstnání: <u>odborný 1. s. 1. 1. 1.</u>		Množ. <u>1. listopadu 1951.</u>	
		Množ. <u>1. listopadu 1951.</u>	
Bydliště: <u>Praha 12., Hlavoňova 13/160</u>		Klasifikace: <u>VNII sektor I. ref. 0 v</u> <u>pod č. 12/04/12/030-1 dne 2.12.1951.</u>	

Kartotéční lístek akce Isolace, líc

Foto: ABS

V první polovině roku 1951 se tedy přikročilo k centralizaci a rozšíření akce Isolace. Jejím řízením a vedením byl pověřen referát 37 nazvaný referát Isolace, který spadal pod 7. oddělení I. sektoru Velitelství StB.

Příslušníci referátu Isolace (kmenový počet pracovníků tohoto útvaru nikdy nepřekročil pět osob) pracovali v úzké spolupráci s pracovníky Bezpečnosti střežícími ambasády kapitalistických států. Po odchodu z těchto úřadů čs. občany po nějakou dobu sledovali a zjišťovali údaje

o nich. Ti potom byli buďto ihned oficiálně zadrženi, nebo je po nějakém čase předvolali k tzv. hloubkovému výslechu.

Výsledky v rámci akce Isolace probíhaly v budově ministerstva vnitra v Konviktské ulici. Bylo tu vyčleněno několik kanceláří, v žargonu pracovníků StB označovaných „isolace“. Tyto kanceláře byly zvláště upraveny k použití operativní techniky, např. nahrávání výsledků, focení vyslychaných apod. Nechyběly ani dvě místnosti (famiálně nazývané „odpočívárny“)

určené jako provizorní samotky pro ty, kteří nechtěli vypovídat.¹⁹ Klíče od těchto místností prý ležely na sekretariátu I. sektoru, odkud si je operativní pracovníci vyzvedávali podle potřeby.²⁰ Výsledky prováděli pracovníci referátu Isolace a jejich úkolem bylo pouze sbírat informace o kontaktech občanů s cizinou a předávat je dál operativním pracovníkům, kteří měli posoudit, zda je využijí. Takovéto výsledky trvaly většinou dvě až tři hodiny. V některých případech po dohodě prováděli pracovníci operativ-

19 ABS, f. H-785-3, Záznam o provedeném rozhovoru s bývalým pracovníkem I. sektoru Zdeňkem Macháčkem, 21. 12. 1962.

20 Tamtéž, Záznam o provedeném pohovoru se soudruhem kpt. Josefem Breberou, starším referentem 1. zvláštního odboru ministerstva vnitra, 19. 12. 1962.

ROČNÍK V.

ČÍSLO 45

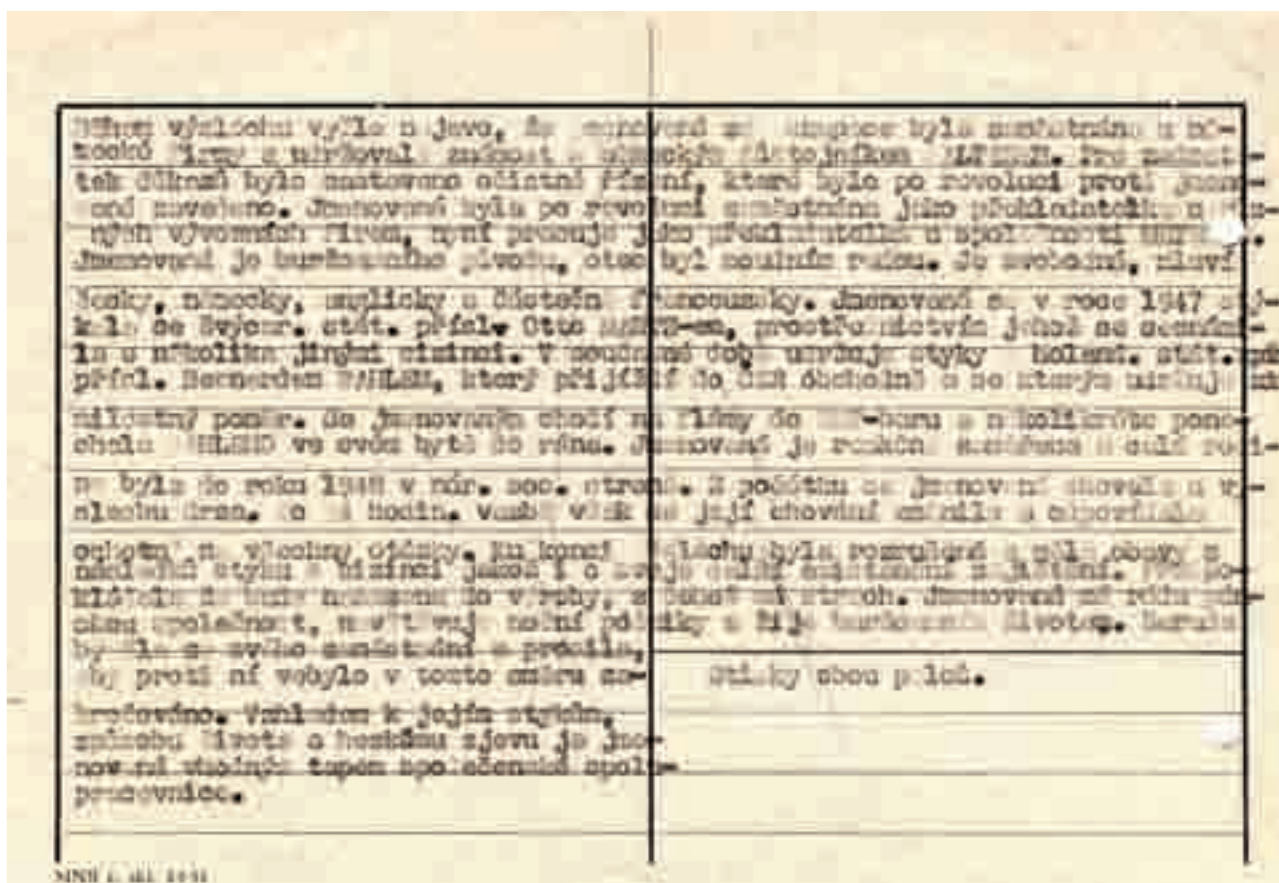
DIKOBRAZ

CENA 3 Kčs

8. LISTOPADU 1949

Foto: DIKOBRAZ/ANM

Kartotéční lístek akce Isolace, rub

Foto: ABS

ních referátů výslechy sami, zejména u osob, proti kterým byl dostatek usvědčujícího materiálu a proti kterým Bezpečnost chystala zákrok.

Při zvláštních příležitostech bylo nutné stav pracovníků Isolace posílit. V Hampejs např. vzpomíná, že byl do akce Isolace nasazen pouze na několik dní v období vánočních svátků, kdy se kontrolovali lidé přicházející na ambasády s vánočními balíčky a přáními.²¹

Jak měl vypadat zápis v rámci akce I, ukazuje vzorový zápis z břez-

na 1951: *Průběh akce Isolace: dne 26. května bylo perlustrováno před spolkovou místností „Alliance française“ pět osob. Mezi nimi byl i devětatřicetiletý Jan Marek, profesor zdejšího gymnasia, který si odnášel plnou aktovku závadného materiálu (např. brožury a projevy De Gaulla, dvacet čísel fašistického deníku „Figaro“ atd.). Materiál byl zabaven, osobu Marka rozpracováváme.²²*

Lístek v kartotéce „závadových“ osob evidovaných v souvislosti s akcí Isolace měl udávat jednáčí číslo refe-

rátu Bezpečnosti a jméno útvaru, od něhož vzešel podnět k výslechu (pracovníky referátu Isolace často žádala operativní oddělení StB o pomoc při kontrole podezřelých osob), datum žádosti o výslech, jméno vyslyšajícího, eventuálně délku vazby (ta se měla uplatnit v případě, kdy vyslychaný odmítal vypovídat k návštěvě cizí ambasády, v naprosté většině případů jí ovšem nebylo potřeba), dále fotografii, jméno a příjmení vyslychaného (u žen včetně příjmení za svobodna), osobní údaje (datum a místo

21 Tamtéž, Hampejs Václav, Vyjádření k vlastní práci v ministerstvu vnitra, 2. 1. 1962.

22 Jedná se o ukázkou tzv. denních svodek, které měli od 2. 4. 1951 zasílat krajsí velitelé k rukám velitele StB. ABS, f. 310-27-1, Denní svodky krajských velitelství StB, 24. 3. 1951.

narození, rodinný stav, náboženství, bydliště, zaměstnání, údaje o občanském průkazu) a v té době také nezbytnou politickou příslušnost a třídní původ. Na druhé straně se uváděly údaje zjištěné během výslechu a otisky palců u rukou.²³

Zprvu prý bylo účelem akce Isolace, jak alibisticky poznamenal jeden z bývalých pracovníků I. sektoru, *vysvětlit občanům stýkajícím se s cizinou (hlavně zastupitelské úřady) nebezpečí, které z takových styků vzniká vzhledem k tomu, že imperialistické rozvědky jich využívají k verbování své agentury[,] a odradit je od dalších styků.*²⁴ Ve skutečnosti však šlo o to, aby z obav před nějakými zákroky proti nim přestali na cizí zastupitelské úřady docházet.²⁵ Po sepsání protokolu bylo proto všem vyslychaným doporučeno, aby ve vlastním zájmu i v zájmu rodiny přerušili styky se zastupitelským úřadem.

Kromě snahy odradit čs. občany od styků s úřady kapitalistických států měla akce Isolace ještě jeden důležitý úkol. Byly do ní zpočátku zařazovány jen osoby, *kde není žádný závadový materiál, jen návštěvy vyslanectví.*²⁶ Údaje získané při výsleších se často používaly jako podklad k „agenturnímu rozpracování“ osob, o které měly příslušníci StB zájem. Většinou sloužily k verbovce, tj. získání vyslychaných ke spolupráci.²⁷ Z jakési „preventivní“ formy akce se tak více a více

stávala záminka k provádění operativních pohovorů hlavně s cílem verbovky.

V březnu 1951 bylo v rámci akce Isolace v celostátním měřítku předvoláno a vyslechnuto 142 osob, v dubnu 120.²⁸ S vedením akce v Praze bylo vedení StB spokojeno, stále však přetrvávaly problémy na regionální úrovni. *Na většině krajských velitelství nebyla akce I věnována dostatečná pozornost, nebo nebyla prováděna vůbec. Do akce byli zařazováni ti soudruzi, kteří byli označováni jako slabí svými vědomostmi. Orgánové provádějící akce I nemají vhodné místnosti k dispozici. Např. na KV StB Žilina jsou předvolávány osoby do vrátnice. Do první poloviny května budou vypracovány směrnice[,] jak vyslychat[,] a instrukce k další práci.*²⁹

Trval samozřejmě i zájem Bezpečnosti o cizince nacházející se na našem území. Vedle sledování ambasád bylo na poradě krajských velitelů dne 10. září 1951 nařízeno vypracovat na krajích evidenci cizinců tam žijících (jejich karty měly prozatím obsahovat jméno, datum narození, původní povolání, nynější povolání, do budoucna se počítalo s rozšířením o další údaje). Pravidelně měsíčně se pak měly hlásit změny. Velitelé také dostali příkaz upozornit na „zajímavé cizince“ (toto označení nebylo blíže specifikováno) zdržující se na našem území i přechodně.³⁰ Na poradě krajských velitelů se také

konstatovalo, že je třeba se snažit, aby cizinců usazených u nás natrvalo bylo co nejméně, krajští velitelé proto měli podávat návrhy, jak se cizinců zbavit.³¹

Aktivity na počátku roku 1952 se pak staly labutí písní akce Isolace. Rozkaz velitele StB z ledna 1952 se opětovně snažil praxi na referátech akce Isolace celostátně sjednotit. Nařizoval nejpozději k 1. únoru zřídit – pokud již nebyly vytvořeny dříve – na krajských velitelstvích StB referáty Isolace. Prikazoval také jednotný postup při výsleších. Osoby prověřované ohledně kontaktů na cizí zastupitelské úřady měly být před výslechem oficiálně vyfotografovány, poté jim měly být sejmuty otisky prstů (od této procedury se mělo upouštět pouze v nejnnutnějších případech). Pak následoval vlastní výslech pracovníky referátu Isolace. O pouze pomocné úloze referátů Isolace svědčí to, že měly občany prověřovat jen na žádost příslušníků jiných složek StB, kterým také měly zaslat výpověď prověřovaných, samy si výpovědi nechávat neměly, pouze si zřídit kartotéku vyslychaných osob. Osoba, která by se zdráhala vypovídat nebo by *se chovala drze*, mohla být dána do cely *za účelem lepšího psychologického účinku* (max. na 48 hodin).³²

Akce Isolace se v té době vymkla původnímu plánu a nesplňovala jeho

23 ABS, f. 310-28-13, Rozkaz velitele státní bezpečnosti č. 20, 22. 1. 1952.

24 ABS, f. H-785-3, Záznam o pohovoru s Dr. Kocmanem Milošem, 4. 1. 1963.

25 Tamtéž, Hampejs Václav, Vyjádření k vlastní práci v ministerstvu vnitra, 2. 1. 1962.

26 ABS, f. 310-7-9, Hlášení za měsíc březen 1951, 10. 4. 1951.

27 ABS, f. H-785-3, Záznam o provedeném pohovoru s pplk. Kroupou Vlastimilem, 14. 1. 1963. Zpráva o situaci na I. sektoru státní bezpečnosti v letech 1946-1950.

28 ABS, f. 310-7-9, Hlášení za měsíc březen 1951, 10. 4. 1951. Tamtéž, f. 310-7-9, Hlášení za měsíc duben 1951, 8. 5. 1951.

29 ABS, f. 310-7-9, Hlášení za měsíc duben 1951, 8. 5. 1951.

30 Úkolem krajských velitelů bylo také zjišťovat – z kontrolované pošty i agenturních zdrojů – příbuzné osob žijících v ČSR, kteří zaujímají v cizině jakékoliv významnější postavení v politickém i hospodářském životě a hlásit je odboru Z (rozvědka) k případnému využití. ABS, f. 310-7-8, Záznam z porady odboru Z s krajskými veliteli, 14. 9. 1951.

31 ABS, f. 310-7-8, Poznámky z porady krajských velitelů. Velitelé krajských úřadoven StB se měli mj. snažit i o to, aby u nás žilo co nejméně trvale usazených cizinců a také *podávat návrhy, jak se jich zbavit* (v originále podtrženo – pozn. aut.). Panovalo totiž přesvědčení, že slouží jako základna pro nepřátelské výzvědné služby.

32 ABS, f. 310-28-13, Rozkaz velitele státní bezpečnosti č. 20, 22. 1. 1952.

předpoklady a záměry. Věc došla tak daleko, že velitel I. sektoru Velitelství StB Kamil Pixa³³ a jeho oblíbenci *dávali příkazy orgánům, aby z nočních podniků přiváděli do kanceláří akce „Isolace“ hezké mladé dívky, se kterými potom dělali výsledky a získávali je ke spolupráci jako prostitutky*. Úkolem těchto dívek bylo zlákat zaměstnance či diplomaty kapitalistických ambasad k intimním stykům, které měly být nafilmovány a získané materiály použity k vydírání.³⁴ V několika případech byly tyto filmy skutečně natočeny, ukázaly se však při použití jako neefektivní. K. Pixou a spol. však byly přesto *velmi kladně hodnoceny jako nové metody*. Tyto filmy si uvedení náčelníci včetně náčelníků odborů *použili se sovětským poradcem v kanceláři*.³⁵

V březnu 1952 již bylo jasné, že akce svůj prvotní úkol – omezení návštěvnosti zahraničních ambasad – splnila, a nebyl proto důvod v ní pokračovat. Referát Isolace při 7. oddělení I. sektoru Velitelství StB byl proto zrušen. Namísto něj měly pravidelná hlášení a svodky dostávat příslušné referáty Velitelství StB.

Na počátku 60. let začala akce Isolace přešetřovat v rámci šetření nezákonností StB Inspekce ministra vnitra (nikdo ovšem nebyl za vedení Isolace potrestán). Ani po deseti letech nebyli její tehdejší aktéři z řad Státní bezpečnosti ochotni přiznat její nezákonnost a nevhodnost. Podle nich sice *na jedné straně docházelo*

Rozkaz velitele StB ve věci „Akce Isolace“

Foto: ABS

33 Kamil Pixa (1923–2008), k Zemskému národnímu výboru nastoupil 6. 6. 1945, 12. 8. 1945 přeřazen k Zemskému odboru bezpečnosti II. (ZOB II). Od 15. 4. 1947 přemístěn k Odboru BA MV (Velitelství StB), od února 1948 zařazen do sektoru BAa I. nejprve jako velitel 4. oddělení a současně zástupce velitele sektoru, od 20. 6. 1951 pak velitel I. sektoru Velitelství StB v hodnosti nadporučíka. Dne 14. 2. 1952 převeden k hlavní správě Veřejné bezpečnosti do funkce velitele II. sektoru (kriminální služba); v únoru 1953 z ministerstva národní bezpečnosti propuštěn a přijat k Čs. filmu.

34 Tento způsob získávání spolupracovníků nebyl ve Státní bezpečnosti v té době ojedinělý. V tehdejší době se pokládalo např. za správné při získávání agenta, hlavně z buržoazního prostředí, uplatnit při verbovce kompromitující materiál, který měl sloužit k přijetí spolupráce vůbec, a pro mnohé pracovníky byl 'zárukou' spolehlivosti spolupráce... kompromitující materiál se vyhledával např. v aktivní nepřátelské činnosti kandidáta, pokud nebyla příliš rozsáhlá, jiné trestné činnosti např. kriminálního charakteru, byly využívány charakterové či morální nedostatky z nichž se 'vytvářely' neomluvitelné přečiny z hlediska bezpečnosti státu, případně se kompromitující materiály vytvářely 'kombinacemi', které se nijak nelišily od provokací... Jestliže pracovník nedokázal vůči kandidátovi uplatnit svoji převahu duševní, protože ji prostě neměl, uplatňoval převahu danou mu mocensky. ABS, f. H-785-3, Záznam o provedeném pohovoru s mjr. Hlasem Zdeňkem, 21. 12. 1962.

35 ABS, f. H-785-3, Záznam o provedeném rozhovoru s bývalým pracovníkem I. sektoru Václavem Polnickým, 21. 12. 1962.

Kamil Pixa do vězení posílal, ale také se tam ocitl

Foto: ABS

k porušování zákonnosti v omezování osobní svobody, to ale bylo údajně vyváženo tím, že naši občané se dostávali z vlivu nepřátelské propagandy i možného zapojení do nepřátelské činnosti.³⁶ Byli však mezi nimi i tací, kteří připouštěli, že neposloužila naší práci a nejméně potom k autoritě StB.³⁷

Akce Isolace byla zpočátku zamýšlena jako způsob, jak omezit návštěvnost ambasad západních států občany ČSR. Přestože byla od samého

začátku nezákonná, neměla mít charakter represivní, pouze preventivní. Rychle se však vymkla svému prvotnímu účelu a začala směřovat k tomu, že se z ní stal prostředek, jak rychle získávat agenty, s čímž samozřejmě souviselo i stále rozsáhlejší porušování zákonnosti. V obou případech svůj účel splnila. Komunistům v Československu se do roku 1953 dařilo zamezit kontaktům občanů se světem za železnou oponou a odříznout je i od informací a idejí ze Západu. Snaha

o izolaci potencionálních nepřátel zůstala v pracovní náplni příslušníků Státní bezpečnosti i nadále a název Isolace dostala i pozdější tzv. preventivně-bezpečnostní akce zaměřená proti signatářům Charty 77.³⁸

36 ABS, f. H-785-3, Zpráva o prověrce činnosti I. sektoru v období 1949–1954, Zaměření a cíle v práci I. sektoru, 30. 1. 1963.

37 ABS, f. H-785-3, Záznam o provedeném pohovoru s mjr. Hlasem Zdeňkem, 21. 12. 1962.

38 Více GRUNTORÁD, Jiří: Státní bezpečnost proti Chartě 77 – Akce Isolace. In: *Securitas Imperii*, č. 5, ÚDV P ČR, Praha 1999, s. 173–190.